

Lom zlomu

Catherine Ébert Zeminová
Univerzita Karlova v Praze

Jazyk je z fenomenologického hlediska domov bytí: pro ty z nás, které do jazyka vsazuje jisté pojetí života a jeho každodennost, se tento Heideggerův výrok stává žitou pravdou. Pobývat v tomto domově pro mne znamenalo setkat se s otázkou, jak zkušenost jazyka a vědomí této zkušenosti souvisí s lidskou vztahovostí coby základním existenciálem člověka. Otázka se vyhranila do zvědavosti na krajní podobu vztahu — na vztah, který sdružuje protiklady.

Jestliže se v jazyce takový vztah uskutečňuje jako spojení dvou významově opačných výrazů, pak rozpoznáme v této kanonické definici oxymóron, řečnickou figuru, kterou různé klasifikace nazývají různě a která bohatstvím svého pojmenování mezi ostatními tropy nápadně vyniká. Terminologický vějíř zahrnuje antitezi u Aristotela, pojednávanou v souvislosti s entymematem, přes diskonvenci u Dumarsaise se rozvinuje k antilogii a paradoxismu u Fontaniera¹ a k několikerým přejímkám aristotelského pojmu, aby se rozevřel až k názvu nejmladšímu a dnes nejrozšířenějšímu, k slovu oxymóron. Toto slovo je přitom samo oxymórem — skládá se totiž z řeckého οξύς, „ostrý“, „chytrý“ („pronikavý“, „duchaplný“, „vtipný“) a z dalšího adjektiva, μωρός, ve stejné významové dvojnosti konkrétního a abstraktního, tedy „tupý“, „hloupý“ („prostoduchý“, „těžkopádný“). Ustálené vymezení oxymóra se zajisté sluší připomenout, zejména proto, aby nám nyní, v úvodu, posloužilo jako základ reflexe, jíž bych ráda přispěla k chápání problematického pozadí této máchovsky uhrančivé figury.

Oxymóron zaplavuje literaturu zejména v epochách, jež se — „vyvráceny z kloubů“ — ocitají v hodnotové nejistotě. Tak pro náš zpětný pohled vyvstává z historie manýrismus, baroko² a romantismus včetně dekadence³ a stěží nás udiví, že posledním vr-

---

1 Dumarsais 1730; Fontanier 1830.

2 Vzhledem ke schematizacím, jež se nám zadřely pod kůži, je nutno využít sebemenší příležitosti k jejich bourání. Proto připomeňme, že i v textech, jimž školní praxe zajistila pověst vrcholných realizací klasicistní estetiky, dokud vycházela z opozice baroka a klasicismu, výskyt oxymóra hranici mezi těmito ostatně exogenními kategoriemi rozmývá. Jakobsonovu tezi o charakteru dobově stylových kategorií jistě netřeba připomínat zrovna tak jako její meze. K problému se s mimořádně fundovaným vhladem vrací Z. Šuman (2015).

3 Hojností antitezí uchopuje rozpornost *fin de siècle* Palacio 2011, jedna z posledních analýz této době věnovaných.

cholem této dějinné vlny je doba naše. Proto jsem z ní jako příklad zvolila Maurice Blanchota, francouzského romanopisce, literárního kritika a myslitele druhé půle 20. století, jehož koncepce jazyka, literatury, písničeho subjektu a jejich vzájemného poměru vyznačuje prolínání moderny a postmoderny ve francouzském písemnictví. K této volbě mě přivedlo pět důvodů.

Zaprvé: oxymóron prostupuje Blanchotovým fikčním i teoretickým dílem. Zadruhé: u tohoto tvůrce prorůstá do všech textových rovin a uskupuje se tak na různých stupních do izomorfních, de facto fraktálových útvarů. Oxymóron je tedy pro něho, zdánlivě paradoxně, prostředkem textové koherence a koheze. Zatřetí: vyjadřuje samu podstatu Blanchotova zakoušení a promýšlení uvedeného vztahu mezi jazykem a subjektem jazyka i mezi jazykovým znakem a mimojazykovou skutečností. Začtvrté: do českého prostředí Maurice Blanchot pronikl jen okrajově, zatímco ve Francii je stále ohniskem neutuchajícího mnohaoborového zájmu. Jakožto literární historičku soustředěnou na 20. století mě právě bohatství výkladů Blanchotova díla přivedlo k otázkám, na něž jsem v těchto interpretacích nenalezla dostatečně přesvědčivou odpověď. Z toho vyplývá bod pátý: toto veskrze paradoxistické universum spolu s Blanchotovým ukotvením v psychoanalýze a filosofii mě v aporii lákání a odpirání postavilo před následující nejasnost: jaké je antropologické a ontologické jádro oxymóra?

Mé hledání se nejprve vydalo do psychoanalýzy. Roku 1910 vyšel článek Sigmunda Freuda *O opačném významu prvotních slov*.⁴ Freud tam těží ze stejnojmenné studie egyptologa Karla Abela, kterého zaujala četnost antitetických výrazů v archaické lexikální vrstvě starobylych jazyků. Freud ve své stati uvádí i Abelův výklad tohoto jevu: podle Abela pojmy lidského protojazyka vznikají srovnáním. Na úplném počátku slovní význam není schopen plnit svou úlohu nezávisle a samostatně, a tvoří proto dvojici se svým opakem. Funkčnost, ba pouhá možnost existence archaického slova je podmíněna diferenčním vztahem, jež každá z obou složek opozice potřebuje, aby si udržela významovou identitu. Řečeno jazykem Gestaltpsychologie, jako se světlý útvar jasně rýsuje na tmavém pozadí, tak význam A kontrastem vykrajuje hranici významu non-A, a naopak. Abelův postřeh Freuda nezaujal — musíme říci, že ho přímo nadchl. A to proto, že v něm shledal paralelu s významnou složkou vlastní teorie, se zákonitostí, kterou objevil a doložil o jedenáct let dříve ve spise *Výklad snů*.⁵ Sen podle Freuda nemá formální prostředek pro zápor, a proto vyjadřuje tímž prvkem určitý význam i jeho opak. Tuto souvislost jsem prodloužila do paralely, která je prvním dílčím výsledkem mého postupu: to, co jsem nazvala oxymórickým principem, popř. oxymóricností,⁶ působí jako jedna ze strukturních a zároveň strukturujících sil nevědomí. Z toho plyne, že lze oxymóricnost přiřadit k archaickým jevům, přičemž Abelův a Freudův pohled se souladně doplňují tak, že první dovozuje fylogenetický, druhý zas ontogenetický rozměr dané starobylosti. Touto paralelou chci poukázat

4 *Ueber den Gegensinn der Urworte*, 1884. In Freud 1978a.

5 *Výklad snů* vyšel na sklonku roku 1899, avšak autor, při vědomí významu této knihy, trval na tom, aby nesla letopočet 1900 a aby kulaté číslo s aurou symbolických počátků hrálo ve prospěch epochálního počínu.

6 O oxymórickém principu výtečně pojednává přelomová monografie G. R. Hockeho (2001); srov. též Rougě 2006, s. 99–129.

na to, že oxymóričnost je způsob symbolizace, jenž náleží k primárním procesům,⁷ a že ji v důsledku toho chápu jako psycho(logicko)-lingvistickou antropologickou konstantu: jako jeden ze strukturních principů gramatiky psyché a gramatiky jazyka.

Jaký náhled nabídne filosofie? Jestliže oxymóron vymežeme jako dvojici afirmace a negace, uzávorkujeme Blanchotův život a podnikneme asociační experiment, tento tropus se nám okamžitě propojí s dialektikou. Takto získanou souvislost potvrzuje navíc biografická faktografie okolností, že Blanchot v letech 1933–1939 spolu s budoucím výkvětem poválečné literatury a filosofie navštěvoval přednášky Alexandra Kojěva o Hegelově *Fenomenologii ducha*. Tím je řečeno, že Blanchotovo oxymorické vidění světa se tříbilo ve styku s hegelianstvím, jež ovšem Kojěvův výklad posunul k antropologii.⁸

V Hegelově dialektice se výchozí danost skutečnosti a její popření změnou rozkládá do časové posloupnosti,⁹ kdežto Kojěve obě fáze sloučil a učinil z této podvojně figury ontologickou strukturu lidského bytí. Člověk, kterého touha pudí ke změně, tj. k popření stávající skutečnosti, není nikdy totožný sám se sebou. Jinak řečeno, jelikož je člověk svým vědomím otevřen do budoucnosti, není cele tím, čím právě teď je, neboť je zároveň už tím, čím ještě není.¹⁰ Člověka tedy tvoří zároveň pozitivita a negativita, tak jak obrazně ukazuje Vincent Descombes, současný filosof, který se zabývá mimo jiné právě identitou. Přibližuje ji pomocí této metafory: prsten se skládá z kovového kroužku a otvoru. Kov bez otvoru by byl jen kouskem hmoty, otvor by zas neexistoval, kdyby jej neohraničoval kroužek. Na „gestaltu“ prstenu, vrátíme-li se k jazyku tvarové psychologie, se rovnocenně podílí plnost látky (pozitivita) i prázdno otvoru (negativita). Než vstoupíme do Blanchotových oxymór, zdůrazním koexistenci teze a antiteze v její analogii k antagonistické, tj. oxymorické struktuře.

Blanchotovy texty ovládá až nutkové štěpení na antilogie.¹¹ V rovině syntagmatické se oxymóra v hýřivém bohatství rozbíhají do všech typologických kategorií — jsou přístavková, přívlastková, přísudková, předmětná atd.¹² „Vzpomínat zapomněním“ („se souvenir par oublier“ [ED: 10]); „tázací odpověď“ („la réponse interrogative“ [ED: 53]); „přítomná nepřítomnost“ („une absence présente“ [ED: 53]); „nehybnost hybnosti“ („l’immobilité de la mouvance“ [ED: 83]). Nad nimi se klenou oxymóra větná (cituji ze svého překladu): „... Konečno je jen přehýbání/uhýbání Nekonečna.“ („... le Fini n’est que le repliement de l’Infini.“ [ED: 54]). Nad touto klenbou se pnou

7 Např. Franco Alvisi spojuje oxymóron s neurózou. Touto paralelou se více zabývám v článku *Ty a Já v domově slova*, *Aluze*, č. 2, 2015, s. 35–56.

8 Přepis a edice Raymond Queneau, 1947.

9 Ta zakládá dějinnost lidského světa na rozdíl od bezdějinného bytí přírody. Hegelovo důrazné oddělení lidské a přírodní sféry pokládají za obzvláště významné ti vykladači, např. Pierre Macherey, kteří v linii, jejímž spojujícím vláknem je antropologie touhy coby hybné síly lidských dějin, prodlužují posloupnost jdoucí od Spinozy přes Leibnize, Hegela a Freuda až k Lacanovi, ba Riceurovi.

10 Obdobně to vysvětlil Sartre ve spise *Bytí a nicota*, 1942.

11 Tento princip se projevuje rovněž v autorově přístupu k bájesloví, jak k mýtu orfeovskému, pro Blanchota erbovnímu, tak k mýtu narcisovskému.

12 V následujících citacích odkazuje zkratka ED na soubor reflexivních fragmentů *L’Écriture du désastre*, Gallimard, 1980, a zkratka TH na román *Le Très-Haut*, Gallimard, 1988; čís-la stránek platí pro uváděné edice.

oxymóra nadvětná: „Bezprostřednost není pouze odklizení jakéhokoli zprostředkování, bezprostřední je totiž nekonečno přítomnosti, o němž nelze promlouvat, neboť sám vztah — ať už etický nebo ontologický — náhle shořel v noci bez temnot: není již žádných hranic ani prostoru za nimi, není již vztahu — ani Bůh tu neušel záhubě.“ („L'immédiateté n'est pas seulement la mise à l'écart de toute médiation, mais l'immédiat est l'infini de la présence dont il ne peut plus être parlé, puisque la relation elle-même — qu'elle soit éthique ou ontologique — a d'un seul coup brûlé dans une nuit sans ténèbres : il n'y a plus de termes, il n'y a plus de rapport, il n'y a plus d'au-delà — Dieu-même s'y est anéanti.“ [ED: 44]),¹³

Do kompoziční a tematické výstavby textu prorůstá oxymóron v Blanchotově nejpolitickější román *Nejvyšší* (*Le Très-Haut*, 1948).¹⁴ Osou příběhu je obludnost politického režimu, který se totalizuje a kde zákon, stále přezíravější, upadá do samoúčelnosti. Oxymórický princip tkví v tom, že ilegální buňky jsou činné přímo uvnitř státní správy. Hranice mezi dvěma proti sobě působícími silami není zřetelná, neboť vede uvnitř zdánlivě sourodých jednotek. Oxymórický princip si tentokrát přivlastňuje jazyk práva, zákonodárství a vůbec věcí veřejných a štěpí příslušné činnosti na zákonné a nezákonné:

... [Bouxx, přítel hrdiny tohoto románu] organizoval malé ilegální sekce všude tam, kde se stát projevoval veřejně. [...] do každé oficiální organizace nakonec pronikla organizace tajná: obě využívaly tytéž zdroje, tytéž listiny, tatáž razítka a mnohdy dokonce tytéž lidi, s tím rozdílem, že jedna byla ilegální, takže když se uchýlovala k oficiálním prostředkům, falšovala je, kdežto druhá byla opravdová a dávala pečeť opravdovosti všemu, co se na ni odvolávalo.

... il avait de petites sections clandestines dans tous les endroits où l'État avait une existence publique. [...] Toute organisation officielle devait finir par abriter sa propre organisation secrète : les mêmes ressources leur servaient à toutes deux, les mêmes papiers, les mêmes cachets et parfois les mêmes hommes, mais l'une était illégale, l'emploi des formules régulières n'était qu'une falsification de plus, et l'autre était vraie et rendait vrai tout ce qui se réclamait de son usage (TH, 198).

Na těchto příkladech vidíme, jak jsou oxymórické struktury do sebe vklíněny. Fraktálnost je sice oblíbeným postupem postmoderny, ale Blanchotovým specifíkem je,

¹³ Uvedený úryvek je kromobyčejně zajímavý. Pro Blanchota, který tu promlouvá v přímé inspiraci svým blízkým přítelem Emmanuelem Levinasem, se antagonismus mezi odděleností a neodděleností vztahuje k subjektu i k jazyku, či spíše k subjektu prostřednictvím jazyka.

¹⁴ Antitetická struktura se v románech vůbec nevyskytuje zřídka. Rád s ní pracuje Milan Kundera. Jak vtipně a vzhledem k módní vlně, na níž se Kundera nese, kriticky dovozuje Martin Pokorný, např. v *Nesmrtelnosti* autor buduje intelektuálně vyhlížející, ale v jádru jednoduché, „tupé“ protiklady, jak se Pokorný nezdráhá říci (Pokorný 2002, 115–127). U Blanchota má však antiteze coby skladebný princip neobvyklé vlastnosti, plynoucí z jejího vkloubení do horizontálních, syntagmatických, i vertikálních, hierarchických linií textové architektury.

že tento kompoziční princip používá pro oxymóron. Na druhou stranu se právě v románu *Nejvyšší* oxymórickost rozpíná do krajnosti: disjunktivní, opoziční a antitetické útvary se tu totiž zavínají do sebe nesmírně spleťtí, a to jak horizontálně, tak vertikálně. Tento text by ve strukturní typologii narativu mohl založit a emblemizovat kategorii tzv. románu oxymórického či románu-oxymóra.

Vypůjčíme-li si nástroje formální logiky, uvidíme, že oxymórická struktura¹⁵ předkládá dvě tvrzení, jež se vylučují, nebo jsou protikladná, ale jež zároveň mají rovnocennou platnost. Výsledný význam spočívá ve významovém kolísání mezi $A=A$ a $A=\text{non-}A$, v nerozhodnutelnosti odpovědi. Tato nerozhodnutelnost sblízuje oxymóron — třebaže ji lze postihnout exaktněji — s fenoménem *Nescio quid*, úkazem, jenž prochází dějinami rétoriky a na jehož spřízněnost s oxymórem by navíc ukazovala i skutečnost, že, jak tomu nasvědčují dosavadní znalosti a reflexe,¹⁶ i tato „figura“ se stává sebevyjádřením epoch rozkomíhaných do zmatku. Že jde o doby přechodové, je vlastně hluboce a vysoce (sic: altus coby slovo archaické...) logické. Jsou v dějinné a epistemologické mezeře, v štěrbině mezi paradigmatickým původním, které je v troskách, a paradigmatickým budoucím, které se teprve rodí či zrodí: „To, co bylo, už není, to, co bude, ještě není.“ Když tímto povzdechtem těžkomyslně zanaříká Mussetovo „dítě svého věku“, oprávněně promlouvá za celou generaci, neboť spolu s diagnózou, kterou příslušný román také přináší, touto slavnou sentencí dokonale postihuje etiologii tehdejší pandemie, a tedy i jedno z diagnostických kritérií. Výše zmíněná Descombeova metafora o prstenu tak sice postihuje současnost teze a antiteze, ale nepostihuje pohyb, který jejich střetávání rozpoutává. K vnitřní oxymórické dynamice, k poslání, jež zde oxymóron plní, se vztahuje Blanchotův pojem „neutrum“. Blanchot z něho činí konceptuální pilíř svého myšlení, aniž se zpronevřuje jeho etymologii. Ve shodě s původním významem „jeden i druhý“, tedy se vztahem slučovacím mezi členy pojmového páru, neutrum tady vždy označuje spolubytí protikladů. Mezi obě významová území uvnitř oxymóra Blanchot vmezeřil přechodový prostor, ve kterém protiklady spolu soupeří, ale který tedy také sdílejí. Tertium datur! Musíme se k němu ovšem promyslet, duševně prodrat, stejně jako v kóanu,¹⁷ v některých hádankách a non-sensu. S nimi oxymóron sdílí osvobozující účinek: vylomí se z binarismu a nutí nás vzdát se automatizovaných postupů. Území toho, co se špetkou pojmoslovné licence nazývám třetostí, je ohniskem Blanchotova dialetheismu¹⁸ a slouží jeho dekonstruktivistickému záměru. Má též závažný důsledek pro sémiologické hledisko. Upozorňuje nás, že význam není vždy jasně ohraničená a nehybná entita, nýbrž nezadržitelny pohyb mezi dvěma významy, v tomto případě významy rozpornými.¹⁹

Blanchot tak vytlačuje parakonzistentní logiku logiku klasickou. Ta, lidově řečeno, je zkratka na oxymóron krátká, neboť spočívá na zásadě nonkontradikce, jež

15 Exaktní vzorec, kde $A=A + A=\text{non-}A$, popřípadě $A \wedge \text{non-}A + A \neg \text{non-}A$, kde $\wedge$ označuje konjunkci a $\neg$ negaci.

16 Srov. Jankélévitch 1980.

17 Východní myšlení je vůbec vůči paradoxům mnohem přívětivější než myšlení Západu.

18 Postoj, jenž uznává současnou platnost dvou protichůdných výroků.

19 Já vnímám tento pohyb jako kmitání, R. Lachmannová jej v článku, o němž vím pouze zprostředkovaně, vidí jako „proklouzávání“ významu mezi oběma póly. O Lachmannové interpretaci viz Vojvodík 2005.

vychází z ontologizujícího pojetí logiky — podle něho její zákony odpovídají zákonům skutečného světa. Duch naší civilizace převážně vycházel vstříc rozumovému uchopování světa a počínaje Aristotelem nás uvykl nejen oddělenosti, nýbrž i neslučitelnosti protikladů.²⁰ Zatímco parakonsistence operativně klade kategorii „pravdivé kontradikce“ a umožňuje oxymóru aristotelské logice a zákonu sporu unikát a svobodně rozvíjet svou antilogii mimo její hranice, odkud se jí vzdorovitě, vzpurně a především svobodně vysmívá.

Proto čtenářskou zkušenost s Blanchotovým oxymórem metaforizují pohybem v Möbiově prstenci, kde přecházíme z vnitřní strany na vnější a z vnější na vnitřní, aniž víme — aniž vůbec můžeme vědět — kdy a jakým směrem jejich zlom překračujeme. Nebo se také pohybujeme po Escherově schodišti, kde jdeme zároveň nahoru i dolů. A je-li titul románu *Temný Tomáš* jednou z mnoha Blanchotových narážek na Hérakleita, lze si jeho známé „panta rhei“ představit právě jako pohyb oxymórický, na který bych vposled ráda poukázala jako na pohyb ontologický.²¹ A proto také lze oxymóricnost vidět jako příznak krize nikoli se samozřejmou implikací minorativní a devalorizující, k níž vede zažitá kulturně antropologická perspektiva, nýbrž v opačné hodnotové implikaci, již zahrnuje čínský znak pro slovo krize:²² jedna z jeho dvou částí nese význam blízký významu našeho výrazu „krize“, kdežto druhá denotuje pozitivní hledání východiska, zvýšené úsilí napjaté k překonání obtíží a překážek, jež podněcuje právě „krizovost“. Vzmach sil a oživení tvořivosti ve smyslu vynalézání dosud nevytvořeného, byť třeba specifickým způsobem — nikoli (samozřejmě klamně) „ex nihilo“, ale novými kombinacemi a rekonfiguracemi stávajících prvků, jejichž výsledkem je ozvláštňení a přetvoření/metamorfóza:²³ to nám nabízejí přechodové epochy, z nichž mnohé musily strpět onu křivdu, že jsme je zároveň nazývali úpadkovými...

Jak jsem se pokusila ukázat, oxymóron obnažuje spřízněnost dialektiky jazyka a dialektiky člověka. Dialektický je arc i postoj, který Blanchot neochvějně obhajuje: protože psaním jazyk přijímáme za domov bytí, „psát“, jak říká, „znamená absolutně nedůvěřovat a současně absolutně důvěřovat psaní“.

A právě touto důvěřivou nedůvěrou či naopak nedůvěřivou důvěrou v psané slovo nám oxymóron vyjevuje svůj éthos.

20 Zakořeněnost naší kultury, zejména kultury vědy, v principu protikladných dvojic typu den-noc, černé-bílé, živé-neživé atp. se někdy vysvětluje neurobiologicky a neurofyziologicky (a de facto kantovsky) uzpůsobeností mozkových kognitivních struktur, v nichž by měl kořenit lidský sklon k tomu pořádat svět do binárních protikladů. S tímto heuristickým principem se dnes mnohdy zachází příliš průrazně vzhledem k prestiži neurověd, zejména od doby objevu zrcadlových neuronů (1992, Giacomo Rizzolati), jež se jeví jako biologický korelát lidského mimetismu.

21 S tím, že právě ontologie je alfa a omega Blanchotova tázání; a že bychom proto mohli k Blanchotovi vztáhnout Merleau-Pontyho pojem „ontografie“ a mluvit o některých textech jako o „ontobiografii“, popř., neodradí-li nás abstruzní obludnost složeniny, jako o „onto-autobiografii“.

22 Je opět příznačné, jak východní životní vyladění „počítá“ s blízkostí protikladů.

23 Tento rozdíl v kladném či záporném vnímání jistých poetik a estetických jevů jakož i příbuznost arcimboldovského manýrismu se surrealistickou technikou koláže a montáže výborně rozebírá J. Vojvodík ve studii *Děsivý stav materie a nevolnost (ze) substance: Barthova „četba“ Arcimbolda*, 2005.

PRAMENY

Blanchot, Maurice. *Le Très-Haut*.

Paris : Gallimard, 1948.

Blanchot, Maurice. *Thomas l'obscur*.

Paris : Gallimard, 1950.

Blanchot, Maurice. *L'Écriture du désastre*.

Paris : Gallimard, 1980.

LITERATURA

Descombes, Vincent. *Le même et l'autre :*

Quarante-cinq ans de philosophie française (1933–1978). Paris : Minuit, 1979.

Fontanier, Pierre. *Les figures du discours*. Paris : Flammarion, 1968.

Foucault, Michel. *La Pensée du dehors*. Montpellier : Fata Morgana, 1986.

Freud, Sigmund. *L'Interprétation des rêves* (část „Le travail du rêve“). Ed. Denise Berger, přel. Ignace Meyerson. Paris : PUF, 1996.

Freud, Sigmund. „Des sens opposés dans les mots primitifs“. In týž. *Essais de psychanalyse appliquée*. Přel. Marie Bonaparte — E. Marty. Paris : Gallimard, 1978.

Jankélévitch, Vladimir. *Le Je-ne-sais-quoi et le Presque-rien*. Paris : Seuil, 1980.

Kalaga, Wojciech. *Mlhoviny diskurzu: Subjekt, text, interpretace*. Přel. L. Martinek, Brno : Host, 2006.

Kojève, Alexandre). *Introduction à la lecture de Hegel*. Ed. R. Queneau. Paris : Gallimard, 1947.

Kolman, Vojtěch — Punčochář, Vít. *Formy jazyka: Úvod do logiky a její filosofie*. Praha : Filosofia, 2015.

Prandi, Michèle. *La grammaire philosophique des tropes: Mise en forme linguistique et interprétation discursive des conflits conceptuels*. Paris : Minuit, 1992.

Rougé, Bertrand. „Oxymore et contrapposto, maniérisme et baroque: sur la figure et le mouvement, entre rhétorique et arts visuels“. *Études Épistémè*, 2006, č. 9, s. 99–129.

Šuman, Závš. „Interprétation du khrestos aristotélien: La Mesnardière, Chapelain, Heinsius versus la dramaturgie cornélienne dans Médée“. In P. Zoberman (ed.). *Interpretation in/of the Seventeenth Century*. Newcastle upon Tyne : Cambridge Scholars Publishing, 2015, s. 169–179.

Vojvodík, Josef. „Děsivý stav materie a nevolnost (ze) substance. Barthova ‚četba‘ Arcimbolda“. *Slovo a smysl*, 2005, II, č. 4, s. 116–144

THE FACTURE OF FRACTURE

This paper deals with the oxymoron — a rhetoric device which connects two words with contradictory or even opposite meanings. In modern French literature, the oxymoron is the most favorite *procédé* of Maurice Blanchot in whose works it expresses some paradoxes, not only of aesthetical, but also of ontological nature. We suggest that the omnipresent oxymoronic structures determine Blanchot's conception of the human subject, the language and the writing. This trope is first approached through a triple prism: 1) a psychoanalytical one, where we relate the oxymoron to Freud's article "The Antithetical Meaning of Primal Words" (1910) for interpreting the oxymoron as one of the archaic principles of the unconsciousness. 2) In a philosophical perspective, the oxymoron can be viewed, in proximity with the Kojève's anthropological reading of Hegel's dialectic, as a pattern of the ontological structure of the *Dasein* defined by the coexistence of the being and the nothingness. 3) Finally, we adopt the point a view of the paraconsistent, non-Aristotelian (post-Aristotelian) logic, which permits us to show the ramification of this figure throughout all textual levels of Blanchot's fictional and theoretical works. The conclusion points out the analogy between the dialectic of the language and that of the human.

KLÍČOVÁ SLOVA:

oxymóron — antilogie — Blanchot — rétorika — psychoanalýza — ontologie
oxymoron — antilogy — Blanchot — rhetoric — psychoanalysis — ontology

Catherine Ébert Zeminová (* 1968) absolvovala romanistiku a bohemistiku na Filozofické fakultě UK (Ph.D.) a ve Francii studovala na École normale supérieure a na université Paris VII-Jussieu. Ve francouzské literatuře 20. století se soustředí na fin de siècle a průniky mezi literaturou, filosofií a psychoanalýzou (Leiris, Bataille, Blanchot atd.). Je autorkou odborných monografií *Textasis. Ana-gogie interpretačního vztahu* (2011) a *Texterritorium. V souřadnicích francouzského moderního písemnictví* (2014), a románů *V prameni ohně* (1998) a *Bludný kruh* (2007).